

12. Гусев А.А. Роль диких копытных в функционировании биогеоценозов Центрально-Черноземного заповедника.: Автореф. дисс.... канд. биол. наук. – М. – 1984. – 19 с.
13. Донауров С.С., Теплов В.П. Кабан в Кавказском заповеднике/ Тр. Кавказ. запов., вып. I. – 1938. – С. 131-226.
14. Дуров В.В. К влиянию диких свиней на растительный покров в Кавказском заповеднике/ Охрана природы Адыгеи. – Майкоп: Адыгейское отд. Краснодарск. книжн. изд-ва. – 1987. – С. 182-187.
15. Дьяков Ю.В., Зобов А.И., Бибикова Л.А. Состояние и критический анализ биотехнических мероприятий по речному бобру и парнокопытным в Воронежском заповеднике. – Социально-экономические и экологические аспекты совершенствования деятельности заповедников. – М.: ЦНИЛОХИЗ. – 1985. – С. 84-92.
16. Зобов А.И. Основные этапы деятельности Хоперского государственного заповедника за 60 лет/ Проблемы изучения и охраны заповедных природных комплексов. – Воронеж: ВГУ. – 1995. – С. 5-11.
17. Казневский П.Ф. Дикие копытные Хоперского заповедника и проблемы управления их популяциями// Охотничье хозяйство и заповедное дело. – М. – 1977. – С. 36-42.
18. Ковалева Ж.В., Антонен Н.В. Роющая деятельность кабана и ее влияние на лесовозобновление в Хоперском заповеднике/ Проблемы изучения и охраны заповедных природных комплексов. – Варварино: ВГУ. – 1995. – С. 73-74.
19. Краснильский А.М. Проблемы заповедного дела. – М.: Лесн. пром-сть, 1983. – 90 с.
20. Лебедева Л.С. Экологические особенности кабана Беловежской пуши. – Автореф. дисс.... канд. биол. наук. – М. – 1956. – С. 1-32.
21. Мазинг В.В. Консорции как элементы функциональной структуры биогеоценозов. – Естественные кормовые угодья СССР. – М. – 1966. – С. 136-142.
22. Мелехов И.С. Лесоведение. – М.: Лесн. пром-сть. – 1980. – С. 1-423.
23. Нестеров В.Г. Лесоводство. – М.: Лесн. пром-сть. – 1954. – С. 1-215.
24. Русаков О.С., Тимофеева Е.К. Кабан. – Л.: ЛГУ. – 1984. – С. 1-206.
25. Таранков В.И., Антонен Н.В. Некоторые особенности состояния подростка дуба и его спутников в дубравах Хоперского заповедника. – Охрана лесных ресурсов. – М.: МЛТИ. – 1987. – 90 с.
26. Тимофеев П.А. Естественное семенное возобновление дуба и сосны в естественных лесах Днепропетровской области.: Дисс.... канд. биол. наук. – Днепропетровск: ДГУ. – 1966. – 18 с.
27. Тимофеева Е.К. Влияние диких копытных на растительность лесостепных дубрав. – Вестн. Ленингр. ун-та. – Л. – 1978. – 21 с.
28. Филонов К.П. Динамика численности копытных животных и заповедность/ Охотоведение. – М. – 1977. – С. 1-230.
29. Briedermann L. Die Schioarzwildbewirtschaftung in Theorieund Praxis. Merkblatt, № 23 der Arbeitsgem. f.Jard- und Wildforschung der DAL. – Berlin. 1966, 121-149.
30. Briedermann L. Die biologische und forstliche Bedeutung des Wildschweines im Wirtschaftswald. – Ach. ForstwS. 17, № 9. 1968. P. 943-967.

УДК 712.253:712.41(477.81)

Ст. наук. співроб. Ю.О. Клименко,
канд. біол. наук – НБС НАНУ

ФОРМУВАННЯ ДЕРЕВНОЇ РОСЛИННОСТІ ПАРКІВ КИЄВА

Парки Києва можна розділити на три групи. Перша – парки, які створені на базі або місці лісів з сосни звичайної, друга – дібров, третя – рослинності заплави Дніпра. У парках першої групи спостерігається тенденція зміни хвойних листяними видами. У парках другої групи площі дібров скорочуються, на їх місці починають домінувати супутні види або граб (вид другого ярусу). У парках третьої групи зменшуються площі, які займали луки, тополя чорна замінюється кленом ясенелистим. Використання порівняльно-фітоценологічного методу дозволяє відновити корінні насадження.

Ключові слова: парк, деревна рослинність, ландшафт, відновлення.

Forming of tree vegetation in the parks of Kyiv

The parks of Kyiv fall into three groups. These are the parks founded either on basis or on the cite of firstly pine forests, secondly oak groves and thirdly Dnieper riverside vegetation. A shift from coniferous to deciduous species is observed in the parks of the first group. In the parks of the second group the area of the oak groves is decreasing and there is also an expansion of oak accompanying plants and hornbeam (a second layer species). In the parks of the third group the area of meadows is diminishing and black poplar is being replaced by box-elder. Comparative phytocenotic method should be applied to restore the original plantations.

Key words: park, trees vegetation, landscape, restoration

Київ розташований на межі Полісся, для якого характерні соснові і дубово-соснові ліси, де виділяється формація сосни звичайної та Лісостепу, де переважають ліси формації дуба звичайного (грабово-дубові ліси). Місто перетинає Дніпро. На його берегах та островах сформувалася рослинність заплави річок (луки, болота, чагарники, ліси). Київ оточують сільгоспугіддя, які створено на місці лісів, луків та боліт. Але є реконструкції рослинного покриву на час виникнення міста. Тому легко встановити, яка рослинність була свого часу на різних місцях площі сучасного міста. Природна рослинність, тією чи іншою мірою, змінена антропогенним впливом, безпосередньо використовувалась при створенні більшості парків, а в тих випадках, коли насадження створювались штучно, вплив попередньої рослинності був побічним, через ґрунти, які під нею утворювались, через появу сходів певних видів, насіння та вегетативних органів розмноження, котрі збереглися на ділянці і т.п. У зв'язку з цим парки Києва можуть бути розділені на 3 групи:

- парки, створені на базі або місці лісів зі сосни звичайної;
- парки, створені на базі або місці лісів з дуба звичайного;
- парки, створені на базі або місці рослинності у заплавах річок.

У межах парків кожної з цих груп можуть бути ділянки, які формувались на базі інтразональної рослинності. Доцільно окремо розглядати парк Відрадиний, створений на основі плодового саду (ще раніше на цьому місці був сосновий ліс).

Київ виник наприкінці V – початку VI ст., тоді він мав площу 1,5 га. На 1240 рік це було місто, в якому мешкало 50000 осіб. Після розорення ордами Батия життя у Києві не згасло, але кількість киян значно знизилася. Подальші події (набіги татар, епідемії та ін.) склалися так, що чисельність населення 50000 відновилася тільки у середині XIX ст. З того часу і чисельність, і площа міста починають швидко збільшуватися. Аналіз територіального розвитку Києва з часів його виникнення до наших днів показав, що території деяких сучасних парків перебувають під антропогенним впливом вже 1500 років, але швидке зростання площі міста розпочалося тільки у XIX ст., окремі ділянки приміських лісів зовсім нещодавно охоплені новозбудованими кварталами і перетворені на парки.

У 1748 р. був розроблений проект Царського саду (зараз Міський сад), який прилягав до Царського палацу (зараз Маріїнський палац), збудованого у 1752-1755 рр., у 1830-1840 рр. почали створювати парк, центром якого з

1853 р. став пам'ятник князю Володимирі (з тих часів парк зветься Володимирська гірка), у 1860-х роках виник Університетський парк (зараз ім. Т.Г. Шевченка), у 1874 р. – Маріїнський. Решта парків, які існують і нині, створена на межі XIX-XX ст. та у XX ст. Таким чином, деревна рослинність парків залежить від того, на якій базі вони створені, як давно ця територія перебуває під антропогенним впливом і у чому цей вплив полягав, та з якого часу вона формується як паркова. Під час реконструкції багатьох парків необхідно враховувати те, що вони є історичними.

Цікаво відзначити, що схили правого берега Дніпра так ніколи і не були під суцільною забудовою, завдяки чому на них і була створена низка парків. Однак вплив забудов на верхню частину схилів, на її рослинність був досить істотним, про що свідчать іконографічні джерела. Так на малюнку Вестерфельда, виконаному у 1651 р., видно, що правий берег Дніпра, на якому зараз розташовано кілька парків, не вкритий суцільним деревостаном. Переважають схили вільні від деревно-чагарникової рослинності, а вона займає переважно низини (днища численних ярів). Але аналіз малюнків XVIII–XIX ст., на яких зображено правий берег Дніпра у Києві, показує, що покрив на них частково зберігався. Більше того, на деяких малюнках, а також на планах Києва окремі ділянки схилів (зокрема біля Києво-Печерської лаври) зображені як лісові масиви.

Ландшафти вивчалися за класифікацією Л.І. Рубцова [1, 2], який виділив 6 типів садово-паркових ландшафтів (лісовий, парковий, регулярний, лучний, садовий та альпійський). Після обстежень деревної рослинності київських парків склалися відповідні плани. Відомості про ландшафти та деревну рослинність парків, створених на базі, або місці лісів із сосни звичайної наведено у табл. 1 та 2, із дуба звичайного – у табл. 3 та 4, на базі рослинності заплави річки Дніпро у табл. 5 та 6. За браком місця у таблиці 4 в одну графу "супутники дуба" були об'єднані площі, на яких домінують клен гостролистий, липа серцелиста, ясен звичайний, та ільмові – в'яз гладенький та в'яз шорсткий; окремою графою показані площі виділів, в яких жоден вид не переважає – це переважно ділянки деградованої діброви з майже рівною долею участі у складі супутників дуба; рідколісся, які у 3 парках займають від 2,4 % до 3,1 %, а у 4 парках відсутні, у даному випадку були об'єднані з галявинами та луками.

Дослідженнями виявлено наступні тенденції. Близьче до історичних центрів виникнення міста у парках природна рослинність збереглася менше, більшого значення набули інтродуценти, одновидові групи займають менші площі. Переважаючим типом садово-паркового ландшафту у парках Києва є лісовий. Найбільше видове різноманіття спостерігається у парках з парковим типом ландшафту. Тому одним з завдань формування рослинності є зменшення густоти насаджень, перевід частини площ з лісового типу садово-паркового ландшафту у парковий.

Табл. 1. Розподіл площ насаджень парків, створених на базі, або місці лісів із сосни звичайної, за типами садово-паркових ландшафтів

Об'єкт	Площа насаджень, га/%	Розподіл площі насаджень, га/%					
		лісовий	парковий	регулярний	лучний	садовий	альпійський
Парк "Пуша Водиця"	<u>8,08</u> 100	<u>5,0</u> 61,9	<u>1,8</u> 22,3	<u>1,28</u> 15,8	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0
Парк "Кинь-Грусть"	<u>8,88</u> 100	<u>5,07</u> 57,1	<u>1,55</u> 17,5	<u>0</u> 0	<u>1,7</u> 19,1	<u>0,56</u> 6,3	<u>0</u> 0
Сквер біля кінотеатру "Аврора"	<u>7,36</u> 100	<u>0</u> 0	<u>6,6</u> 85,6	<u>0,86</u> 11,7	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,2</u> 2,7
Парк "Перемога"	<u>50,1</u> 100	<u>28,3</u> 56,5	<u>2,5</u> 5,0	<u>7,3</u> 14,6	<u>11,3</u> 22,5	<u>0,7</u> 1,4	<u>0</u> 0
Насадження вздовж лінії метрополітену від станції "Дарниця" до станції "Лісова"	<u>59,7</u> 100	<u>3,3</u> 5,5	<u>48,9</u> 82,0	<u>7,0</u> 11,7	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,5</u> 0,8
Парк Партизанської слави	<u>99,3</u> 100	<u>46,5</u> 46,9	<u>45,1</u> 45,4	<u>0,6</u> 0,6	<u>6,0</u> 6,0	<u>1,1</u> 1,1	<u>0</u> 0

Табл. 2. Розподіл площі насаджень парків, створених на базі, або місці лісів із сосни звичайної між видами, рідколіссям та галявинами і луками

Об'єкт	Площа насаджень, га/%	Розподіл площі насаджень, га/%								
		сосна звичайна	дуб звичайний	береза повисла	липа серцелиста	робінія звичайна	клен цукристий	інші види дерев та кущів	рідколісся	галявини, луки
Парк "Пуша Водиця"	<u>8,08</u> 100	<u>4,95</u> 61,3	<u>0,08</u> 1,0	<u>0</u> 0	<u>0,17</u> 2,1	<u>0,27</u> 3,3	<u>0,41</u> 5,1	<u>1,2</u> 14,8	<u>0</u> 0	<u>1,0</u> 12,4
Парк "Кинь-Грусть"	<u>8,88</u> 100	<u>0</u> 0	<u>0,15</u> 1,7	<u>0,05</u> 0,56	<u>4,13</u> 46,5	<u>0,56</u> 6,3	<u>0,39</u> 4,4	<u>1,47</u> 16,54	<u>0</u> 0	<u>2,13</u> 24,0
Сквер біля кінотеатру "Аврора"	<u>7,36</u> 100	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,63</u> 8,56	<u>0,062</u> 0,84	<u>0,078</u> 1,06	<u>1,448</u> 19,7	<u>1,622</u> 22,04	<u>0</u> 0	<u>3,52</u> 47,8
Парк "Перемога"	<u>50,08</u> 100	<u>13,54</u> 27,0	<u>2,7</u> 5,39	<u>7,7</u> 15,38	<u>0</u> 0	<u>0,44</u> 0,88	<u>0,08</u> 0,16	<u>16,52</u> 33,02	<u>0</u> 0	<u>9,1</u> 18,17
Насадження вздовж лінії метрополітену від станції "Дарниця" до станції "Лісова"	<u>59,7</u> 100	<u>5,3</u> 8,9	<u>0,1</u> 0,2	<u>3,65</u> 6,08	<u>0,2</u> 0,3	<u>4,82</u> 8,03	<u>2,3</u> 3,84	<u>8,73</u> 14,65	<u>9,5</u> 15,9	<u>25,1</u> 42,1
Парк Партизанської слави	<u>99,3</u> 100	<u>36,8</u> 37,06	<u>0,25</u> 0,25	<u>1,8</u> 1,81	<u>0,05</u> 0,05	<u>3,47</u> 3,5	<u>4,71</u> 4,74	<u>10,77</u> 10,84	<u>32,15</u> 32,38	<u>9,3</u> 9,37

Табл. 3. Розподіл площі насаджень парків, створених на базі, або місці лісів з дуба звичайного, за типами садово-паркових ландшафтів

Об'єкт	Площа насаджень, га/%	Розподіл площі насаджень, га/%					
		лісовий	парковий	регулярний	лучний	садовий	альпійський
Березовий гай	<u>8,4</u> 100	<u>4,2</u> 50,0	<u>1,7</u> 20,2	<u>0,2</u> 2,4	<u>0</u> 0	<u>2,3</u> 27,4	<u>0</u> 0
Сирецький парк	<u>16,24</u> 100	<u>7,68</u> 47,3	<u>4,5</u> 27,7	<u>3,81</u> 23,5	<u>0</u> 0	<u>0,25</u> 1,5	<u>0</u> 0
Парк Нивки	<u>52,2</u> 100	<u>33,49</u> 64,16	<u>5,0</u> 9,58	<u>5,0</u> 9,58	<u>4,12</u> 7,89	<u>4,5</u> 8,62	<u>0,09</u> 0,17
Парк Політехнічного інституту	<u>11,8</u> 100	<u>8,78</u> 74,4	<u>0</u> 0	<u>2,9</u> 24,6	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,12</u> 1,0
Парк ім. Пушкіна	<u>19,0</u> 100	<u>16,55</u> 87,1	<u>0,4</u> 2,1	<u>2,05</u> 10,8	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0
Парк Аскольдова могила	<u>5,98</u> 100	<u>4,68</u> 78,9	<u>0</u> 0	<u>1,28</u> 21,4	<u>0</u> 0	<u>0,02</u> 0,3	<u>0</u> 0
Голосіївський парк ім. М. Рильського	<u>146,0</u> 100	<u>128,5</u> 88,0	<u>7,2</u> 4,93	<u>2,9</u> 2,0	<u>1,8</u> 1,23	<u>5,6</u> 3,84	<u>0</u> 0

Табл. 4. Розподіл площі насаджень парків, створених на базі або місці лісів з дуба звичайного, між видами, рідколіссями та галявинами і луками

Об'єкт	Площа насаджень, га/%	Розподіл площі насаджень, га/%					
		дуб звичайний	граб звичайний	супутники дуба	виділи без переважання одного виду	інші види дерев та кущів	рідколісся, галявини, луки
Березовий гай	<u>8,4</u> 0,95	<u>0,08</u> 0,95	<u>0</u> 0	<u>1,52</u> 18,1	<u>0,5</u> 5,95	<u>5,3</u> 63,1	<u>1,0</u> 11,9
Сирецький парк	<u>16,24</u> 100	<u>0,09</u> 0,56	<u>0</u> 0	<u>3,44</u> 21,18	<u>3,2</u> 19,7	<u>6,92</u> 42,61	<u>2,59</u> 15,95
Парк Нивки	<u>52,2</u> 100	<u>12,73</u> 24,39	<u>0,74</u> 1,42	<u>6,55</u> 12,55	<u>3,65</u> 6,99	<u>19,48</u> 37,31	<u>9,05</u> 17,34
Парк Політехнічного інституту	<u>11,8</u> 100	<u>0,4</u> 3,39	<u>0</u> 0	<u>2,94</u> 24,91	<u>5,91</u> 50,09	<u>1,61</u> 13,64	<u>0,94</u> 7,97
Парк ім. Пушкіна	<u>19,0</u> 100	<u>1,0</u> 5,26	<u>0</u> 0	<u>5,97</u> 31,42	<u>0,7</u> 3,69	<u>9,53</u> 50,16	<u>1,8</u> 9,47
Парк Аскольдова могила	<u>5,98</u> 100	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,37</u> 6,19	<u>3,808</u> 63,68	<u>1,232</u> 20,6	<u>0,57</u> 9,53
Голосіївський парк ім. М. Рильського	<u>146,0</u> 100	<u>15,6</u> 10,69	<u>86,7</u> 59,38	<u>6,2</u> 4,25	<u>3,0</u> 2,05	<u>25,2</u> 17,26	<u>9,3</u> 6,4

Табл. 5. Розподіл площі насаджень парків, створених на базі рослинності заплави Дніпра, за типами садово-паркових ландшафтів

Об'єкт	Площа насаджень, га/%	Розподіл площі насаджень, га/%					
		лісовий	парковий	регулярний	лучний	садовий	альпійський
Парк Дружби народів	<u>186</u> 100	<u>52,0</u> 28,0	<u>8,1</u> 4,3	<u>2,7</u> 1,5	<u>123,2</u> 66,2	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0
Труханів острів	<u>368</u> 100	<u>238,0</u> 64,7	<u>50,0</u> 13,6	<u>0</u> 0	<u>80,0</u> 21,7	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0
Долобецький острів	<u>95</u> 100	<u>44,0</u> 46,3	<u>9,0</u> 9,5	<u>0</u> 0	<u>42,0</u> 44,2	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0
Гідропарк	<u>151</u> 100	<u>70,0</u> 46,3	<u>55,8</u> 37,0	<u>6,0</u> 4,0	<u>18,0</u> 11,9	<u>1,2</u> 0,8	<u>0</u> 0
Наводницький парк	<u>9,7</u> 100	<u>0</u> 0	<u>1,0</u> 10,3	<u>8,6</u> 88,7	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,1</u> 1,0

Табл. 6. Розподіл площі насаджень парків, створених на базі рослинності заплави Дніпра, між видами, рідколіссями та галявинами і луками

Об'єкт	Площа насаджень, га/%	Розподіл площі насаджень, га/%					
		тополя чорна	верба біла	клен ясенелистий	інші види дерев та кущів	рідколісся	луки, галявини
Парк Дружби народів	<u>186</u> 100	<u>40</u> 21,5	<u>13</u> 6,9	<u>0</u> 0	<u>17</u> 9,2	<u>15</u> 8,1	<u>101</u> 54,3
Труханів острів	<u>368</u> 100	<u>123</u> 33,4	<u>10</u> 2,7	<u>9</u> 2,4	<u>132</u> 35,9	<u>33</u> 9,0	<u>61</u> 16,6
Долобецький острів	<u>95</u> 100	<u>30</u> 31,6	<u>6</u> 6,3	<u>4</u> 4,2	<u>12</u> 12,6	<u>8</u> 8,4	<u>35</u> 36,9
Гідропарк	<u>151</u> 100	<u>51,6</u> 34,2	<u>3</u> 2,0	<u>36</u> 23,9	<u>30,4</u> 20,1	<u>10</u> 6,6	<u>20</u> 13,2
Наводницький парк	<u>9,7</u> 100	<u>1,4</u> 14,4	<u>0,1</u> 1,0	<u>0</u> 0	<u>5,7</u> 58,9	<u>0</u> 0	<u>2,5</u> 25,7

З табл. 1 та 2 видно, що у парках, створених на базі лісів із сосни звичайної відбувається зменшення зімкненості соснового деревостану і перетворення насаджень лісового типу ландшафту у парковий, потім під рідколіссям сосни створюються декоративні посадки листяних рослин, що врешті-решт призведе до заміни корінного хвойного насадження на штучне листяне.

Аналіз даних табл. 3 та 4 свідчить, що діброви займають тільки частину території парків і площі дібров скорочуються – після відмирання старих дубів на місці відпаду починають домінувати супутні види – клен гостролистий, ясен звичайний, липа серцелиста, ільмові, або вид другого ярусу – граб звичайний.

З даних табл. 5 та 6 видно, що у заплавах парках зменшується площа луків (завдяки створенню насаджень та заростанню самосівом), під пологом тополь чорних (найпоширенішого у парках цієї групи виду) формується другий ярус з клена ясенелистого, а оскільки тополі – недовговічні рослини, можна очікувати у майбутньому їх заміну кленом ясенелистим.

Таким чином тенденції змін деревної рослинності в усіх трьох групах парків ведуть до зменшення різниці між ними, втрати парками їх ландшафтної своєрідності. А збереження ландшафтної своєрідності, її підкреслення – важлива умова містобудування. Цю проблему звичайно висувують перед архітекторами, які вирішують її своїми шляхами (збереженням історичної забудови, врахуванням особливостей рельєфу при проектуванні і т.п.), і, практично, ніколи мова не йде про рослинність.

Для відновлення у парках корінних насаджень необхідно користуватися порівняльно-фітоценотичним методом [3]. Спочатку треба встановити, який ліс є корінним для даних умов місцезростання. Потім порівняти опис ділянок з лісовим типом садово-паркового ландшафту сучасного насадження з описом корінного. Далі спланувати рубки та посадки. У першу чергу має бути відновлена домінуюча роль едифікатора, потім необхідно сформувати інші яруси, у тому числі трав'янистий. Це призведе до перетворення існуючих паркових масивів у відповідний еталон.

Література

1. Рубцов Л.И. Проектирование садов и парков. – М.: Стройиздат, 1979. – 183 с.
2. Рубцов Л.И. Садово-парковый ландшафт. – К.: Изд-во АН УССР. – 1956. – 211 с.
3. Успенская Н.Д. Биологические основы создания парковых насаждений дубравного типа в условиях Украинского Полесья и Лесостепи. Автореф. дис. на соиск. ... канд. биол. наук. – Киев, 1985. – 16 с.

УДК 598.2 (253)08

Аснір. О.Л. Кратюк¹ – НАУ

МЕТОДИ КІЛЬКІСНОГО ОБЛІКУ БОРОВИХ ПТАХІВ

Проаналізовано сучасний стан методичної бази кількісного обліку борових птахів. Відзначено, що методики обліку зазначеної екологічної групи птахів, знаходяться на різних стадіях розробки. Найповніше вони розроблені для тетерука і глушця. Натомість методики кількісного обліку баранців розроблені слабо, а існуючі методики обліку орябка, дроздів, голубів потребують подальшого удосконалення.

Ключові слова: борові птахи, облік, метод.

Doctorate O.L. Kratyuk – NAU

The methods of the quantitative registration of the forest-hunter's birds

A modern state of the methodical basis of the quantitative registration of the forest-hunter's birds was analyzed. They noted that the methods of registration, which concern a mentioned ecological group of the birds, are found on the different stages of working out. They worked out it for the Black Grouse and the Capercaillie the completelist. Instead of the methods of the quantitative registration of snipes worked out rather badly, and the existing methods of registration of the Hazel Grouse, thrushes, pigeons need a further improvement.

Key words: forest-hunter's birds, registration, method.

Для ефективного ведення мисливського господарства, з метою раціонального використання та охорони мисливських борових птахів, необхідно

володіти матеріалами їх видового складу, просторово-часової динаміки, біології, екології, чисельності.

Метою цієї роботи є аналіз існуючих підходів і методик з питань обліку борових птахів.

Українські назви птахів запозичені у Г.В. Фесенка, А.А. Бокотєя [14].

У лісовій зоні до мисливських борових птахів умовно можна віднести: тетерука (*Lygurus tetrix*), глушця (*Tetrao urogallus*), орябка (*Tetrastes bonasia*); баранця звичайного (*Gallinago gallinago*), баранця великого (*Gallinago media*), слукву (*Scolopax rusticola*); припутня (*Columba palumbus*), голуба-синяка (*Columba oenas*), горлицю садову (*Streptopelia decaocto*), горлицю звичайну (*Streptopelia turtur*), а також дроздів: чикотня (*Turdus pilaris*), дрозда чорного (*Turdus merula*), дрозда співочого (*Turdus philomenos*), які є перспективними видами в мисливському господарстві.

Методична база обліку найповніше розроблена для куроподібних птахів, натомість для проведення обліку голубоподібних вона розроблена недостатньо. Потребують удосконалення й методики щодо обліку баранців та слукви. Методична база обліку борових птахів представлена в табл. 1.

Табл. 1. Методична база обліку борових птахів з урахуванням пір року

Види і групи птахів	Періоди		
	гніздовий	літньо-осінній	зимовий
Тетерук	на токах	на маршрутах облік у зграях облік виводків	на маршрутах за лунками у снігу
Глушець	на токах	на маршрутах облік виводків	на маршрутах
Орябок	на маршрутах з манком	на маршрутах	на маршрутах
Слуква	на тязі	на маршрутах	–
Баранець звичайний Баранець великий	на пробній ділянці	на маршрутах	–
Дрозди	картування території на маршрутах	на маршрутах	–
Голуби	картування території на маршрутах	на маршрутах	–

Для тетерука і глушця вихідною основою, навколо якої зосереджені їх репродуктивні процеси життєдіяльності, є токовище [15]. У зв'язку з цим організація обліку на токовищах має важливе значення. В.А. Кузякін [8] вважає його однією з найточніших методик, хоча й зазначає про наявність значного недообліку. На токовищах обліковується у середньому у 1,5 раза менше птахів від їх реальної кількості. Суттєвого зменшення недообліку можна досягти, обліковуючи глушця на токовищах методом картування. В.О. Авдонін [1] застосуванням картографічної методики на токовищах досяг результатів високої точності. Але й ця методика має свої недоліки, зокрема відсутність можливості контролю ситуації на токовищі, якщо навколо обліковця зосеред-

¹ Наук. керівник: А.І. Гузій, канд. с.-г. наук – УкрДЛТУ.